

17+1 PLATFORMU'NUN BEKLENMEYEN SONUÇLARI: AVRUPA YENİDEN Mİ BÖLÜNÜYOR?

Seven ERDOĞAN*

ÖZ

2000 sonrası dönemde Çin, dünya tarihinin en önemli ekonomik mucizelerinden birini gerçekleştirmiştir. Çin dış politikasının öncelikleri, ülkenin ekonomik hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunacak şekilde belirlenir hale gelmiştir. Doğu Avrupa'da yer alan 17 ülke ile Çin arasında öncelikli olarak ekonomik bağları güçlendirmek üzere tasarlanan 17+1 Platformu, ülkenin ekonomik kazanım elde etmek üzere hayata geçirdiği dış politika mekanizmalarından biridir. 17+1 Platformu Çin'i, Soğuk Savaş'ın ardından değişen dengeler neticesinde Avrupa'nın geleneksel olarak güç ve etki kazandığı bölgelerle buluşturmuştur. Bu çalışmada 17+1 Platformu yoluyla Merkezi ve Doğu Avrupa ve Batı Balkan ülkeleri ile ilişki kuran Çin'in, kapsanan bölgelerde AB'nin yerini almayı hedefleyen bir alternatif haline gelme arayışında olup olmadığı beklenmeyen sonuçlar kavramı üzerinden analiz edilmektedir. Bu kapsamda beklenmeyen sonuçlar kavramı kısaca sunulduktan sonra, 17+1 Platformunun işleyişi, ilişkinin tarafları ve AB'nin Platforma dair algıları ve AB ile Çin arasındaki ilişkilerin tarihsel süreçteki evrimi üzerinden ele alınmaktadır. Çalışmanın sonunda 17+1 Platformu örneği üzerinden Çin ve AB arasındaki ilişkinin geleceğine dair bir çıkarımda bulunulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çin, 17+1 Platformu, Avrupa, Doğu Avrupa, Avrupa Birliği, Beklenmeyen Sonuçlar.

UNINTENDED CONSEQUENCES OF 17+1 PLATFORM: IS EUROPE DRIFTING APART AGAIN?

ABSTRACT

In the post-2000 period, China achieved one of the most important economic miracles in world history. The priorities of Chinese foreign policy have been determined in a way that will contribute to the country's achievement of its economic goals. The 17+1 Platform, which was launched primarily for the strengthening of the economic ties between China and 17 countries located in Eastern Europe, is also a foreign policy mechanism serving the country's economic interests. The 17+1 Platform has brought China together with a region where Europe traditionally gained power and influence as a result of the changing balances after the Cold War. Within the scope of this study, whether China is seeking to become an alternative to the EU in the Eastern Europe through 17+1 Platform will be analyzed on the basis of the unintended consequences concept. After providing the concept of unintended consequences briefly, the operation of the 17+1 Platform, the parties' and EU's perceptions of the Platform, and the historical dimension of China-EU relations are elaborated. At the end of the study, it is aimed to make an inference about the future of the relationship between China and the EU through the example of 17+1 Platform.

Keywords: China, 17+1 Platform, Europe, Eastern Europe, European Union, Unintended Consequences.

Atıf: ERDOĞAN, S. (2021). "17+1 Platformu'nun Beklenmeyen Sonuçları: Avrupa Yeniden mi Bölünüyor?", İMGELEM, 5 (9): 187-210.

Citation: ERDOĞAN, S. (2021). "Unintended Consequences Of 17+1 Platform: Is Europe Drifting Apart Again?", İMGELEM, 5 (9): 187-210.

Başvuru / Received: 8 Ağustos / August 2021.

Kabul / Accepted: 18 Ekim / October 2021.

Derleme Makale/ Review Article.

EXTENDED ABSTRACT

The aim of this study is to analyze the emergence of China as a potential alternative of the EU in the Eastern Europe by means of the 17+1 Platform. The study was conducted by considering the issues such as the scope of the relations formed between China and the Eastern

*Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, E-mail: seven.erdogan@erdogan.edu.tr, ORCID Number: 0000-0001-9991-2074

European countries under the 17+1 Platform, the mutual expectations and doubts of the related parties, the historical development of the relations between China and Europe and the EU's perception of China and 17+1 Platform.

During the Cold War, in which a sharp polarization in the international political system was observed, Europe was divided into two as Western and Eastern Europe. The Eastern European countries, which regained their independence and remembered their European identity, had experienced radical political and economic transformations since the 1990s to become integrated to the rest of Europe and to achieve the ideal of EU membership. As a result, a high number of Eastern European countries became EU member states.

The EU, which played a key role in the political and economic reforms in the Eastern European countries after the end of the Cold War, had lost its capacity to meet the expectations of these countries significantly due to the successive crises coming to its agenda by the 2000s. Under the influence of the frustrations in the relations with the EU, the Eastern European countries started to look for new alternatives and China emerged as an alternative partner for these countries in this period. The development of the relations with China was an apparent exception for the foreign policies of such countries which had followed a heavily Western-oriented path since the end of the Cold War.

The relations between China and Eastern Europe do not have a rooted past. The foundations of their relations are based on the participation of China to the communist bloc in 1949. The split between China and the Soviet Union, acting as the leader of the communist bloc during the Cold War, adversely affected the relations between China and the Eastern European countries. A limited number of countries in the communist bloc, such as Romania, Yugoslavia and Albania, remained related with China during the Cold War due to the heavy reliance of the Eastern European countries to the Soviet Union in foreign-policy related matters.

It took a while for China and Eastern Europe to become related after the end of the Cold War. Global financial crisis of 2008 had a great legacy in motivating the parties to develop their ties. Under the conditions emerging after such a crisis, on the one side, China started to see the Eastern European countries as a good export market and a profitable investment environment for the Chinese capital surplus; on the other side, the Eastern European countries approached China as a strong trade partner and a significant source of investment capital. Besides, China was also seen by the Eastern Europeans as an asset for reaching a certain level of capacity to act independently from the West and to prioritize national interests.

The primary concern of China and the Eastern European countries was to develop bilateral relations at the beginning. China had an open choice for conducting its relations with the Eastern European countries through a regionally-focussed mechanism by 2011 and 17+1 Platform gained existence with its policy leadership. The Platform was thought of as a comprehensive mechanism making cooperation in various fields, such as finance, culture, education, science, possible. While twelve of the Eastern European countries taking part in 17+1 Platform are already EU member states, the remaining five are experiencing the various phases of the EU enlargement process. It is not possible to argue that the Eastern European countries in the 17+1 Platform as a bloc are acting in unity against China. Instead, they are competing with each other in order to gain more profits from their relations with China.

China defined the 17+1 Platform as a win-win relationship which is based on the equal participation and mutual interests of the parties involved. The Platform, which is at the forefront with its economic dimension, has also become questionable with its potential of contributing to the global political standing of China, which is so-called in the process of transforming its rising economic potential to a world-wide political influence. Hence, it was frequently associated with the Belt and Road Initiative of China and listed as one of its important pillars.

Eastern European countries have some unrest about the performance of the 17+1 Platform in meeting their initial expectations, especially regarding the delays in the realization of the profitable investment projects. It is assumed that this unrest has the potential of making them more prone to listen to the warnings and critiques coming from the other EU member states and institutions, and to take some backward steps in the relations with China.

The confusion related to the possible choice of China to use its rising economic power as a political influence in global politics led Europe to act prudently in its relations with China. Accordingly, the EU left its previous categorization of China as a pure strategic partner and became more inclined to see China as a potential threat by caring more about the pressures coming from the United States. China was even labelled as a systemic rival which provided an alternative political system threatening the Western-oriented one. This new EU perception of China also affected the EU's way of considering the 17+1 Platform.

The new categorization of China was not equally embraced by all the EU member states. This was clearly reflecting the historically familiar divisions of the member states in foreign policy matters. Therefore, it is not still possible to argue that the Union has developed a well-defined positioning against the 17+1 Platform which is shared by all the member states. It means

that the member states continue to have various perceptions of China and the unintended consequences of the relations with China play a significant role in their perceptions. In other words, China is both a rival and a partner at the same time for a high number of EU member states. This has made the relations between the EU and China more complicated in recent years.

Despite the tendency to see the rising influence of China in Eastern Europe as a challenge to the existence of the EU in this region, it is not still possible to say that the Eastern European countries put China in the place of the Union. The limited success stories of the 17+1 Platform could not eradicate the negative effects of its unintended consequences, such as the rising trade deficits with China or undelivered Chinese investments. However, it is possible to argue that the rising economic dependencies of the Eastern European countries to China in the fields of trade and investment have the potential of creating a certain level of Chinese political influence and power in the region in the future. As this happens, the relations between China and the EU will become more problematic.

GİRİŞ

Soğuk Savaş sırasında Avrupa, uluslararası siyasi sistemdeki bloklaşmanın en fazla hissedildiği coğrafyalardan biri olmuştur. Soğuk Savaş'ın ikili blok siyasetinin yansıması olarak Avrupa, doğu ve batı olarak ikiye bölünmüştür. Avrupa'nın iki tarafı arasındaki iletişimin oldukça düşük olduğu bu dönemde Doğu Avrupa'nın¹, Avrupa'nın bir parçası olduğu dahi neredeyse unutulmuş ve Avrupa denince akla yalnızca Batı Avrupa gelir olmuştur. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması ile bağımsızlıklarını kazanan Doğu Avrupa ülkeleri, ekonomik ve siyasi sistemlerini toptancı bir yaklaşımla yeniden inşa ederek sosyalizmin etkisinden tamamiyle kurtulmayı hedeflemiştir. Bu yeniden inşa sürecinin önemli yapı taşlarından biri de Soğuk Savaş yılları boyunca ayrı kalınan Avrupa'nın batısı ile bütünleşmek olmuştur. Doğu Avrupa ülkelerinin büyük bir kısmı 1990'ların başında Avrupa Birliği (AB) üyeliği idealini benimsemiş ve bu ideale ulaşmak üzere 1990'larla birlikte kapsamlı ekonomik ve siyasi dönüşümler geçirmiştir. Bunun neticesinde, Doğu Avrupa'da yer alan on iki ülke² 2004 ve 2007 yıllarında AB üyesi haline gelmiştir. Yugoslavya'nın ardından bağımsızlıklarını elde eden Balkan ülkeleri de yüzlerini AB'ye çevirmiş ve kendilerine sunulan üyelik perspektifi

¹ Çalışmada Doğu Avrupa kavramı, Merkezi ve Doğu Avrupa'da yer alan ülkeler ile Batı Balkan ülkelerini birlikte ifade etmek üzere kullanılmıştır. Bu tercih, 17+1 Platformuna iki bölgede yer alan ülkelerin dâhil edilmiş olması nedeniyle yapılmıştır.

² Bulgaristan, Çekya, Estonya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Romanya, Slovakya, Slovenya.

neticesinde 2000 sonrasında Doğu Avrupa'ya benzer köklü bir dönüşümü deneyimler hale gelmiştir.

2000 sonrası dönemde, Birlik gündemini ziyadesiyle meşgul eden siyasi ve ekonomik krizler, AB ile ilişkilerinde hayal kırıklıkları yaşayan ve bu ilişkiden elde ettikleri kazançlarla yetinmek istemeyen Doğu Avrupa ülkeleri yeni fırsatların peşine düşmüştür. Söz konusu ülkelerin bu arayış neticesinde yollarının kesiştiği aktörlerden biri de Çin olmuş ve Çin'in liderliğinde 2012 yılında varlık kazanan 17+1 Platformu ile Doğu Avrupa ülkelerinin Çin'le iş birlikleri kurumsal bir görünüm kazanmıştır. Her ne kadar Birlik, Çin ile özellikle 2000 sonrası dönemde büyük bir ivme ile gelişen ilişkilere sahip olsa bile, 17+1 Platformunun Doğu Avrupa ülkelerinin Soğuk Savaş'ın ardından benimsemiş oldukları Batı odaklı dış politika çizgisinin değişimi anlamına gelip gelmediği sorgulanmıştır.

Bu çalışmanın amacı 17+1 Platformu yoluyla Doğu Avrupa ülkeleri ile ilişkilerini çok boyutlu bir iş birliği ağı temelinde geliştirmeyi hedefleyen Çin'in, bu bölgede AB'ye bir alternatif olma arayışında olup olmadığı sorunsalını beklenmeyen sonuçlar kavramı temelinde analiz etmektir. Bu sorunsal, 17+1 Platformu ile Çin ile Doğu Avrupa ülkeleri arasında kurulan ilişkinin kapsamı ve ilişki kuran tarafların karşılıklı beklentileri, AB'nin tarihsel süreçte Çin'le ilişkilerinde yaşanan gelişmeler ve Çin tarafından yeni bir ilişki kurma şekli olarak geliştirilen 17+1 Platformunun AB tarafından nasıl algılandığı konuları üzerinde durularak ele alınmaktadır.

Devletlerarası İlişkilerde Beklenmeyen Sonuçlar

Bir aktörün karar veya eylemine ilişkin birincil niyeti ile kararın alınması ya da eylemin gerçekleşmesi neticesinde elde ettiği sonuç ve karşı karşıya kaldığı durum arasında bir sapma söz konusu olabilmektedir (Gillingham 2003: 229). Aktörün beklentileri ile elde ettikleri arasındaki bu fark, ilgili karar ya da eylemin beklenmeyen sonuçlarıdır (unintended consequences). Uluslararası siyasetin halen ayrıcalıklı aktörü konumundaki devletler de dış politikaya ilişkin karar ve eylemleri sonucunda sıklıkla beklenmeyen sonuçlarla karşılaşabilmektedir (Burlyuk ve Noutcheva 2020). Uluslararası siyasal sisteme anarşi ortamının egemen olması, siyasi süreçlerin karmaşık ve anlaşılması zor bir yapıda olması ve devletlerin gücünün siyasi süreçlere dair her faktörü hesaplamaya ya da kontrol altında tutmaya yetmemesi gibi etmenler, devletleri sıklıkla beklenmeyen sonuçlarla karşı karşıya getirmektedir (Karapın ve Feldman 2016: 441).

Uluslararası İlişkiler teorilerinden rasyonel-tercih kurumsalcılığının tarihsel türevine göre beklenmeyen sonuçlar, devletlerin vermiş oldukları kararları ya da eylemlerini anlamak için yol göstericidir. Devletler kısa vadede verdikleri karar ya da attıkları adımların, uzun vadede ne tür etki ve sonuçlar ortaya çıkaracağını öngörmekte çoğunlukla zorlanmaktadır. Ayrıca devletler yanlış ya da eksik bilgi ile hareket etmeleri nedeniyle hata yapma potansiyeli taşımaktadır. Dolayısıyla devletler sıklıkla beklenmeyen sonuçlarla karşılaşmaktadır (Pierson 2004: 112, 117).

Bir devletin karar ya da eylemine ilişkin hedefine ulaşip ulaşmadığı, beklenmedik sonuçlar ile karşılaşp karşılaşmadığını anlamak açısından iyi bir kriterdir. Beklenmeyen sonuçlar devletler açısından hem olumlu hem de olumsuz etkilere sebep olabilmektedir. Ancak Uluslararası İlişkiler yazınında beklenmeyen sonuçların, devletleri olumsuzluklarla uğraşmak durumunda bıraktığı varsayımı baskındır (Cortell ve Peterson 2001: 771-772).

Beklenmeyen sonuçlar rasyonel aktör oldukları varsayılan devletler açısından olumsuz etkiler üretse bile, alınan karar ya da yapılan eylemle varlık kazanan düzen için katlanılan maliyet ve kurulan düzenin kısa vadede ortaya çıkardığı ya da uzun vadede üretmesi beklenen olası kazançlar gibi faktörler, devletlerin kurulu düzenden vazgeçmelerini zorlaştırmakta ve onları beklenmeyen sonuçlara tahammül etmeye motive etmektedir (Sangiovanni 2006: 198). Ayrıca beklenmeyen sonuçların, beklenen sonuçlarla eş zamanlı bir şekilde ortaya çıktığı durumlarda, devletler beklenen sonuçların hatırına beklenmeyen sonuçlara katlanmayı tercih etme eğilimi göstermektedir (Burlyuk ve Noutcheva 2020: 4).

Çalışma konusu düşünüldüğünde 17+1 Platformunun kurulması ve işler hale gelmesinin, Doğu Avrupa ülkeleri, Çin ve AB'yi beklenmeyen sonuçlarla karşı karşıya getirdiği varsayımı söz konusudur. Çalışmanın başlığında Avrupa'nın Soğuk Savaş'ta olduğu gibi yeniden bölünmesine yapılan atıf, Platformun sebep olabileceği beklenmeyen sonuçlardan en aşırı örneklerden birine işaret niteliğindedir.

Çin-Doğu Avrupa İlişkilerinin 17+1 Platformu Boyutu

Çin'in, diğer büyük güçlerin aksine Doğu Avrupa ile uzun bir tarihsel geçmişe dayanan ilişkileri bulunmamaktadır. Batı Avrupa'nın denizci ve Asya'daki sömürgeci güçleri ile yüzyıllardır ilişki içinde olan Çin ile Doğu Avrupa ülkeleri arasındaki ilişkilerin temeli, 1949 yılında ülkenin sosyalist bloka eklenmesi ile atılmıştır. Soğuk Savaş rekabetinde aynı blokta yer alan taraflar arasındaki ilişkiler, Çin'in blok lideri Sovyetler Birliği ile yollarını 1959 yılında ayırmaya karar vermesi ile henüz yeterince gelişim göstermeden kesilmiştir. Soğuk Savaş

koşullarında, özellikle dış politika ile ilgili konularda Sovyetler Birliği'nin iradesini sorgulayamayan Doğu Avrupa ülkelerinin neredeyse tamamı, Çin'le ilişkilerin kopmasını sessizce kabullenmiştir. Bununla birlikte Romanya, Yugoslavya ve Arnavutluk gibi bazı komünist ülkeler, komünist blok içindeki bölünmenin ardından Çin'le ilişkilerini devam ettirmiştir (Kowalski 2020: 4).

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, ilişkilere önceki dönemde damgasını vuran uzaklaşmayı hemen ortadan kaldırmamıştır. İlk etapta birbirinden uzak duran tarafların yolları, özellikle 2008 finans ya da borç krizinin ortaya çıkardığı koşullar ile birlikte yeniden kesişmiştir. Söz konusu kriz hem Çin hem de Doğu Avrupa ülkelerinin karşılıklı olarak ilişkileri geliştirme motivasyonlarının artması açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Çin tarafından Doğu Avrupa ülkeleri, ülkede üretilen mallar için iyi bir ihracat pazarı ve ülkenin sermaye fazlası için kazançlı bir yatırım ortamı olarak görülürken; Doğu Avrupa ülkeleri açısından Çin, sunduğu ticari fırsatlar ve güçlü sermaye kaynağı ile ekonomik büyüme ve kalkınmalarına katkıda bulunacak bir aktör olarak ön plana çıkmıştır (Turcsányi 2020: 63).

Ortaya çıkan fırsat penceresini kullanarak ilişkilerini geliştirmeye hevesli olan Çin ve Doğu Avrupa ülkeleri, bu amaçla ilk etapta ikili ilişkileri geliştirme odaklı davranmıştır. Çin'in 2009 yılında Sırbistan ve 2011 yılında Polonya ile imzaladığı stratejik ortaklık anlaşmaları, bu çabanın örnekleri olmuştur. 2011 yılının ikinci yarısından itibaren ise Çin, Doğu Avrupa ülkeleri ile ilişkilerini bölgesel düzeyde iş birliği mekanizmaları oluşturarak geliştirme arayışı içine girmiştir (Szcudlik 2015: 50). Çin Başbakanı Wen Jiaobao 2011 yılında Polonya'ya yaptığı resmi ziyarette, ülkesinin Doğu Avrupa'da yer alan on altı ülke ile yıllık toplantılar gerçekleştirme niyetinde olduğunu açıklamıştır. Bu açıklamanın ardından Çin ile Doğu Avrupa'dan on altı ülkeyi bir araya getiren 16+1 Platformu Varşova'da Nisan 2012'de tüm katılımcıların ilk toplantı için bir araya gelmeleriyle kurulmuştur. 16+1 Platformu ile Çin'in, Doğu Avrupa ülkeleri ile ilişkilerini oturtmak istediği bölgesel mekanizma hayat bulmuştur. Çin, Platformu, katılımcıların eşit katılımına ve karşılıklı çıkarlarına hizmet eden bir kazan-kazan ilişkisi olarak tanımlamıştır (Song ve Song 2020: 412).

Doğu Avrupa'da yer alan Baltık ülkeleri (Estonya, Letonya ve Litvanya), Visegrad Dörtlüsü (Çekya, Macaristan, Polonya ve Slovakya) ve Batı Balkan ülkelerinin (Arnavutluk, Bosna Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Karadağ, Kuzey Makedonya, Sırbistan, Slovenya, Romanya) katılımıyla oluşturulan bölgesel mekanizma, ilk olarak Çin'le iş birliğine giren bölge ülkelerinin sayılarından hareketle 16+1 Platformu olarak adlandırılmıştır. 2019 yılında

17+1 Platformu'nun Beklenmeyen Sonuçları: Avrupa Yeniden Mi Bölünüyor?

Yunanistan'ın Platforma katılım göstermesi ile Platform, bugün bildiğimiz adıyla, yani 17+1 Platformu olarak anılmaya başlamıştır. 17+1 Platformu kapsamında Çin ile iş birliği yapan ülkelerin on iki tanesi, bu Platformda yer alma tercihinin öncesinde AB üyesi haline gelmiş ülkelerken; kalan beş ülke ise AB katılım sürecinin farklı aşamalarını deneyimlemekte olan ülkelerdir. Diğer taraftan Moldova, Beyaz Rusya ve Ukrayna gibi bazı Doğu Avrupa ülkelerinin 17+1 Platformuna dâhil edilmemiş olmaları, Çin'in Doğu Avrupa ülkeleri ile ilişkilerini Rusya'nın geleneksel olarak bölgede kendi etki sahasında gördüğü ülkeleri içermeyecek şekilde tanzim etmeye özen gösterdiğinin bir işareti olarak görülebilir.

İlk etapta Çin'in küresel siyaset ve ekonomiye katılımında fazlasıyla önemseydiği, ekonomik boyut ile ön plana çıkan Platform, küresel siyasal sistemde özellikle Çin'in yükselişi ve çok kutupluluğa doğru bir kayış yaşandığına dair iddialarla birlikte giderek siyasi bir proje ya da Çin'in siyasal gücünü artırma arayışının bir parçası olarak anılır hale gelmiştir (Budeanu 2018: 5). 17+1 Platformu ile farklı alanlara odaklanan oldukça kapsamlı bir iş birliğinin inşa edilmesi öngörülmüştür. Katılımcı ülkeler arasında bir yandan finans ve yatırım ile ilgili konularda iş birliği öngörülürken; bir yandan da kültür, eğitim ve bilim gibi alanlarda etkileşim hedeflenmiştir. Çin'in liderliğinde gerçekleşen 17+1 Platformunda, katılımcı ülkelerin iş birliği yapılan alanların idaresini üstlenmiştir. Örneğin, Macaristan turizm, Romanya enerji, Kuzey Makedonya kültürel iş birliği, Sırbistan ulaşım altyapısı, Bulgaristan ise tarımdan sorumlu olmuştur.

17+1 Platformu, çok taraflılık temelinde işleyen bir mekanizma gibi görünse de esasında Çin'e, Doğu Avrupa ülkeleri ile ilişkilerini çok katmanlı bir şekilde yürütme imkânı vermiştir. Çin, bir yandan bölgesel düzeyde katılımcı ülkelerle etkileşim içine girerken; diğer yandan bu ülkeleri Visegrad ülkeleri, Baltık ülkeleri ya da Güneydoğu Avrupa gibi alt bölgesel gruplara ayırmıştır. Bu iki ayrımın yanı sıra finans, teknoloji, tarım, turizm gibi sektörel alanlardaki iş birliği potansiyelleri itibariyle daha fazla önem atfedilen ülkelerle Macaristan, Sırbistan, Romanya ve Polonya gibi ikili temelde de ilişkiler geliştirmiştir. Bu durum en nihayetinde Çin'in katılımcı ülkelerle olan iş birliğinde farklılaşmayı beraberinde getirmiştir (Song ve Pavličević 2019: 279, 280). Dolayısıyla Platform aracılığıyla Çin'le ilişkilerini geliştiren 17 Doğu Avrupa ülkesinin, Çin'e karşı yaklaşımları itibariyle görüş birliği içinde tek bir blok olarak hareket etmemiştir. Tam tersine bu ülkeler, Çin'in gözüne girerek daha fazla kazanç elde etmek adına birbirileri ile rekabet etmiştir (Hala 2018a).

Platformun işlerlik kazanması ile birlikte katılımcı ülkeler arasında yoğun ve düzenli bir toplantı trafiği başlamıştır. Katılımcı ülke başbakanları yılda bir kez bir araya gelirken; büyükelçileri yılda dört kez, ulusal koordinatörleri ise yılda iki kez toplanmıştır. 17+1 Platformunun sekretarya ve idari işleri, Çin Dışişleri Bakanlığı tarafından yürütülmüştür. Üst düzey toplantılar dışında katılımcı ülkelerin sürece katılımı ulusal koordinatörler yoluyla gerçekleşmiştir. Çoğunlukla bakan yardımcısı düzeyinde bir yetkili olan ulusal koordinatörler, herhangi bir uzman ya da yetişmiş personel olmadan kendi ülkelerinde uygulanmakta olan projelerden sorumlu kılınmıştır (Hala 2018b: 85).

Senelik toplantılarda genel olarak, bir yıllık dönemde atılan adımlar ve gelecek dönemde ulaşılmak istenen hedefler üzerinde durulmuştur. Resmi düzeyde gerçekleşen bu toplantıların yanı sıra, katılımcı ülkelere uzmanlar ya da akademisyenler teknik konularda görüşmek üzere sivil toplum temsilcilerinin de katılımı ile düzenli olarak görüşmüştür. Ayrıca Platform öncesinde, AB kurumları ya da üye devletler düzeyinde Avrupa ile ilişkilerini yürütmekte olan Çin, 17+1 Platformunun kurulması ile Avrupa ülkeleri içindeki alt bölgelerin farkına varmış ve bu birimlerle ilişkileri önemser hale gelmiştir (Jing 2016: 26). Özetle, 17+1 Platformu katılımcı ülkeler arasında geniş katılımlı ve yoğun bir etkileşim ortamının oluşumunu sağlamıştır.

17+1 Platformu, Çin'in Kuşak Yol Projesi ile yakından ilişkilidir. Hatta bu büyük Projenin önemli alt bileşenlerinden biri olarak da değerlendirilmiştir. Platform sayesinde bir yandan Çin'den Polonya'ya kadar uzanan bir karayolu bağlantısının, diğer yandan da Yunanistan'a kadar gelen bir deniz yolu bağlantısının oluşturulması hedeflenmiştir. Bu iki ana bağlantı arasındaki bağın ise Yunanistan'dan Budapeşte'ye varan bir demiryolu ile sağlanmasını planlanmıştır (Richet 2019: 154).

Çin'in hâlihazırda AB'ye olan ihracatının yüzde 10 gibi küçük bir kısmının 17+1 Platformu ülkelerine olduğu ve 2019 yılı itibarıyla Çin'in Avrupa'daki yatırımlarının büyük bir çoğunluğunun Doğu Avrupa ülkelerinden ziyade daha gelişmiş olan Almanya, Fransa ya da Kuzey Avrupa ülkelerine odaklandığı (Kowalski 2020: 6) dikkate alınarak, 17+1 Platformu ülkelerinin ticari potansiyellerinden ziyade, Batı Avrupa'daki asıl büyük ticari ortaklara hızlı ve kolayca erişim fırsatı sunan transit ülkeler olmaları yönleriyle Çin açısından önemsenmekte oldukları ileri sürülebilir (Lubina 2019: 69). Dolayısıyla Çin 17+1 Platformu yoluyla Doğu Avrupa ülkelerinin yüksek yatırım beklentilerini karşılamanın oldukça uzağında kalmıştır (Garlick 2019: 1394). Bununla birlikte Platform, Yunanistan'daki Pire Limanı, Karadağ

Otoyolu, Sırbistan'da genişletilen Kostolac Termal Enerji Santrali gibi sınırlı sayıda başarılı sonuç ortaya çıkarmıştır (Brînză 2021).

17+1 Platformu Katılımcılarının Karşılıklı Algıları: Beklenti ve Şüpheler

17+1 Platformu katılımcılarının, Platforma dair beklentileri ile Platformun yapısı ve işleyişi sonrasında ortaya çıkan şüpheleri, bu başlık altında Çin ve diğerleri ayrımı temelinde ele alınmıştır.

Lider Çin'in 17+1 Platformundan Beklenti ve Şüpheleri

Çin 1970'lerde dünyanın geri kalanı ile ilişkili olmadan ekonomik olarak büyüyemeyeceğinin farkına varmıştır (Peneva 2020: 33). Bu farkındalıkla Çin, 1978 yılında Deng Xiaoping'in öncülüğünde başlayan ekonomik reform süreci ile uluslararası siyasi sistemdeki diğer aktörlerle kendi ekonomik çıkarlarına hizmet eden ve ilişki kurulan taraflara da kazandıran ilişkiler geliştirmiştir (Naughton 1993). 1990 sonrası dönemde büyük ekonomik ve siyasi dönüşümler geçirmiş ve bu süreçte Batıyla sıkı bir şekilde bütünleşmiş olmalarına karşın, Doğu Avrupa ülkeleri kalkınmışlık açısından diğer Batılı ülkelerin gerisinde kalmıştır. Bununla birlikte Avrupa'nın batısından geri olması, bölgenin dünyanın birçok yerinden daha az gelişmiş olmasına anlamına gelmemektedir. Henüz doymamış ve büyüme potansiyeli yüksek ekonomileri, kurumsal anlamda istikrarlı yapıları ve pazar büyüklükleri, iyi eğitilmiş ve Batı Avrupa'ya göre daha düşük maliyetli olan işgücü, Batı Avrupa'ya yakın bir coğrafyada olmalarının sağladığı lojistik avantajlar, Batı Avrupa'ya kıyasla daha düşük vergi oranları ile 17+1 Platformu üyeleri Çin açısından caziptir (Szonomár 2018: 74; Giusti 2013: 4). Çin'in Doğu Avrupa ülkeleri ile iyi ilişkiler geliştirmesinin ekonomik dayanaklarını oluşturan bu faktörler gösteriyor ki, Çin'in hem 2001'de Dünya Ticaret Örgütü üyesi haline gelmesi ile birlikte hızlanan büyüme eğilimini koruması, hem de Avrupa'nın tamamında daha büyük bir ekonomik etkiye sahip hale gelmesi için 17+1 Platformu kapsamında iş birliği yapılan ülkeler ve bölge iyi bir fırsat sunmaktadır. Bununla birlikte Çin, bölgenin ticaret ve yatırım potansiyelinin AB'nin Batı Avrupalı büyük ülkeleri ile yarışamayacak ve onların yerini alamayacak düzeyde olduğunun farkına varmıştır (Song ve Song 2020: 424).

Doğu Avrupa ülkelerinin AB üyesi olmaları ya da Birlik üyeliği yolunda ilerlemeleri, bu ülkelerin Çin tarafından cazip görülmelerini sağlayan bir diğer faktördür. 17+1 Platformunda yer alan on bir AB üyesi ülkenin, Birlik düzeyinde alınan kararlarda etkili olduğunu hesaplayan Çin, bu yolla kendi lehine kararlar alınmasını sağlamak ve kendi çıkarlarına aykırı olan kararları engellemek niyetindedir (Kaczmarek ve Jakóbowski 2015: 2).

AB'ye gelen dış yatırımlar içindeki payı giderek artmakta olan Çin'den, daha fazla sermayeyi çekmek isteyen 17+1 Platformu içindeki AB üyesi ülkeler arasında bu konuda bir rekabet söz konusudur. Çin sermayesine kalkınma süreçlerinde ihtiyaç duyan AB üyesi ülkelerin, hassas konularda Çin'e baskı uygulayabilme kabiliyetleri artan bağımlılıkları oranında kaybolmaktadır (Šteinbuka vd. 2017: 101). Bunun yanı sıra AB üyesi ülkeler arasındaki uyumsuzluk ve fikir ayrılıklarını kendi lehine kullanma hevesindeki Çin, kendi ile yakın ilişkiler geliştiren AB üyesi ülkeler aracılığıyla Avrupa'dan elde etmeyi umduğu kazanımlara erişmeye ya da Avrupa'nın kendisini hedef alan olumsuz çıkışlarını bertaraf etmeye çabalamaktadır. Son yıllarda Yunanistan'daki Pire limanına yaptığı yatırımların geri dönüşü olarak Yunanistan'ın, AB'nin insan hakları temelinde Çin'i eleştiren bir açıklamasını veto etmesi Çin'in politikasının işe yarar nitelikte olduğuna bir örnektir (Berkofsky 2019: 2). AB makamlarıyla ilişkisinde uzun zamandır sorunlar yaşayan Rusya'nın bu yolu uzun zamandır kullanmakta olduğu ve bu stratejinin denenmiş olduğu da aşikârdır (Kuzemko 2014: 70). Yani Çin, 17+1 Platformuna katılan ülkeleri ekonomik olarak kendisine bağımlı kılarak, AB'nin kendisine karşı eleştirel bir tutum içinde davrandığı insan hakları, Hong Kong'daki durum ya da Güney Çin Denizi'ndeki faaliyetleri gibi konularda Birlik içinde kendisine destekçi elde etme peşindedir (Morozowski 2020: 55). 6 Ekim 2020'de 17+1 Platformunda yer alan on iki ülkenin (Arnavutluk, Bosna Hersek, Bulgaristan, Estonya, Hırvatistan, Kuzey Makedonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Slovakya ve Slovenya), BM çatısı altında Çin'in etnik ve dini azınlıkları hedef alan Sincan ve Tibet'teki insan hakları ihlallerini ve Hong Kong'da uluslararası yükümlülükleri ile bağdaşmayan faaliyetlerini kınayan bir açıklamaya imza atmış olmaları Çin'i bu iş birliği açısından beklenmeyen bir sonuçla yüzleştirmiştir (Heusgen 2020).

Çin ile siyasi ve ekonomik ilişkilerini geliştirme yönünde adımlar atıyor olsalar bile Doğu Avrupa ülkeleri siyasi ve ekonomik konularda halen AB'yi öncelikli olarak görmeye devam etmektedir. Yani Çin'le ilişkilerini daha ileriye taşımak adına AB ile aralarındaki ilişkilerde sorunlara sebep olacak ileri adımlar atmaları bu koşullar altında mümkün görünmemektedir. Ayrıca Doğu Avrupa ülkelerinin dış politikasında gözlemlenen bariz eğilimlerden biri de ABD odaklı olmalarıdır (Kowalski 2020: 5). Hatta bu ülkeler, ABD'nin uluslararası meşruiyet açısından sorunlu olan 2003 Irak İşgali sırasında görüldüğü üzere, dış politika konularında AB'nin geri kalanı, özellikle de Almanya ve Fransa gibi büyük ülkelerle, ters düşerek ABD'ye yakın konumlanmayı tercih etmiştir. Dolayısıyla, ABD ve Çin arasındaki gerilimin yükselmesi, Doğu Avrupa ülkelerinin Çin'den uzaklaşmalarına neden olabilir. Nitekim ABD tarafından 17+1 Platformu Çin'in etki alanı inşa etme çabası olarak yorumlanmış

ve ABD Çin'in bu adımına çevreleme mantığını harekete geçirerek cevap vermiştir. Bu kapsamda Platformda yer alan ülkelerden 5G teknolojisinin ABD tarafından bir güvenlik tehdidi görülen Çinli Huawei aracılığıyla hayata geçirmeme taahhüdü alınmış ve bu ülkelerin ABD tarafından siber tehditlere karşı kurulan Temiz Ağ Programına (Clean Network Programme) katılmaları sağlanmıştır (Brînză 2021). Bu yolla ABD'ye göre uluslararası örgütleri kendi ekonomik, güvenlik ve dış politika çıkarlarına hizmet eden araçlar olarak kullanarak etki alanları oluşturma peşinde olan Çin'e etkin bir cevap verilmesi hedeflenmiştir (Lau 2021).

Çin'i Doğu Avrupa ülkeleri ile ilişkisinde düşündüren bir diğer gelişme de merkezi Çin hükümeti ile sorunlar yaşamakta olan Tibet bölgesi lideri Dalai Lama'nın, Doğu Avrupa ülkelerine son yıllarda yaptığı ziyaretlerde pek çok ülke tarafından üst düzey bir konuk muamelesi görmesi olmuştur (Turcsányi ve Qiaoan 2020: 406). Kendisi açısından oldukça hassas olan bir konuda 17+1 Platformu ülkelerinin bu tür bir davranış içinde olması, Çin'i büyük bir hayal kırıklığına uğratmıştır. Bu da gösteriyor ki 17+1 Platformu Çin'e ulusal çıkarları açısından hassas gördüğü insan hakları, Tibet ya da Hong Kong gibi meselelerde Doğu Avrupa ülkelerinin desteğini arkasına alma lüksünü yaşatmayarak bu konularda Çin'i beklenmeyen sonuçlarla yüzleştirmiştir.

Doğu Avrupa Ülkelerinin 17+1 Platformundan Beklenti ve Şüpheleri

Çin ekonomik performansı ile dünya genelinde kalkınma hamleleri yapmak isteyen tüm ülkelerin dikkatini çeken bir rol model haline gelmiştir. Bunun neticesinde Doğu Avrupa ülkelerinin de Çin'le iş birliklerini geliştirmeye istekli olmalarında ekonomik motivasyonlar büyük rol oynamıştır. Bu kapsamda Çin sermayesini çekmenin yanı sıra daha büyük piyasalara üretim yaparak ölçek ekonomisinin avantajlarından yararlanma, vatandaşlarının hayat düzeylerini geliştirme, tüketicilere geniş tercihler sunarak tüketicilerin düşük fiyatlı ürünler alabilmelerini sağlama ve yeni teknolojilere erişim gibi hesaplamalar bu ülkelere Çin'le ilişkileri derinleştirmede dikkate alınmıştır (Jaklič ve Svetličič 2019: 97). Çin'in birtakım ekonomik kazanımları, herhangi bir koşula bağlamadan ya da belirli dönüşümleri dayatmadan sunması da Doğu Avrupa ülkeleri açısından cazibesini arttırmıştır (Giusti 2013: 8). AB mali yardımlarına erişmek için karşılanması gereken koşullar ve katlanması gereken zaman alıcı idari süreçler dikkate alındığında, Çin bu ülkeler için ulusal kalkınma noktasında daha cazip bir fon sağlayıcısı olarak belirmiştir (Khaze ve Wang 2021: 1).

Doğu Avrupa ülkeleri açısından Çin’le ilişkiler, AB ve ABD’den dış politikada bağımsızlıklarını simgeleyen bir adım olarak da görülmüştür (Kavalski 2019: 413). Zira bu ülkeler son yıllarda ciddi bir şekilde AB üyeliklerini sorgular ve AB’nin bazı politika ve uygulamalarına meydan okur hale gelmiştir. Birleşik Krallık’ın uzun yıllar bu tür bir sorgulama yaşayarak AB üyeliğini sonlandırdığı bir ortamda, Birlik açısından bu tür sorgulamalar büyük meydan okumalar olarak algılanabilmektedir. Benzer şekilde Birlik, Batı Balkanlarda yer alan aday ülkeleri de katılım koşullarını kabul ederek uygulamaya ikna etme sürecinde de zorluklar yaşamıştır. Bu durumun arkasında Birlikle ilgili dinamiklerin etkisi olsa bile, Çin’in 17+1 Platformu gibi araçlar yoluyla bu ülkeler nezdinde AB’nin yerini doldurabilecek bir aktör olarak belirmesinin de etkisi olmuştur. Ek olarak, hukukun üstünlüğü, temel haklara saygı ya da güçler ayrılığı gibi liberal demokrasinin bazı kilit önemdeki ilkelerine aykırı hareket etmeleri temelinde Macaristan ve Polonya’nın AB bütçesinden aldığı payda kesintiye gidilmesine karar vermek gibi uzun zamandır tartışılan olası finansal Birlik yaptırımları, Benner ve Weidenfeld (2018)’e göre bu ülkeler açısından AB üyeliğini daha az cazip hale getirme ve dayatmacı siyasal koşullar içermeyen Çin alternatifini daha cazip bir konuma taşıma sonucunu ortaya çıkarabilir.

Doğu Avrupa ülkeleri, 2020 yılı itibariyle Çin’in 17+1 Platformu yoluyla kendilerine vaat ettiklerini sunmak noktasında, özellikle ekonomik anlamda bu ülkelere kazanç sağlayacak projelerin hayata geçirilmesinde yavaş hareket etmesinden rahatsızlık duymuştur (Brattberg ve Le Corre 2020: 4). Platformun kurulmasının ardından taraflar arasındaki ticaret ve yatırımda önemli artışlar meydana gelmiş olsa bile, bu ilişkinin bariz kazanan tarafının Çin olması da Doğu Avrupa ülkelerinin beklentileri ile uyumlu olmamıştır. Bu süreçte Doğu Avrupa ülkelerinin Çin’le ticaretlerinde verdikleri açıklar genişlemiştir. Kuzey Makedonya ve 22 Mayıs 2021 tarihinde Platformdan ayrılan Litvanya dışındaki on beş ülke Çin’le olan ticaretlerinde açık vermektedir. Örneğin, Platform üyeleri arasında Çin’le en büyük ticaret hacmine sahip olan Polonya’nın Çin’den ithalatı, ihracatının altı katı düzeyindedir (Dünya Bankası 2019). Çin yatırımı denen sermaye ise çoğunluklu olarak Çinli bankalar tarafından verilen krediler şeklinde gelmiştir. Bu da yatırımların karlı olup olmamasından bağımsız olarak, bu paralar faizi ile sonradan geri ödenmesini gerektirmektedir. AB’den gelen transferler ise daha çok hibe şeklindedir (Makkat 2019). Ayrıca yapılan yatırımların büyük bir kısmının, Çinli kamu iktisadi teşekkülleri yoluyla hayata geçirilmesi sağlanarak bir yandan Çin’in arz fazlası tüketilmekte ve bu yolla da Çin ekonomisinin büyümeye devam etmesine katkı sağlanmaktadır. Bu noktada 2000 sonrası dönemde Çin’in AB ile ticaretinde meydana gelen artış ve Çin mallarının yarattığı yüksek rekabet baskısından, üretimlerinin büyük bir kısmını yoğun emek girdisi ile yapan

17+1 Platformu'nun Beklenmeyen Sonuçları: Avrupa Yeniden Mi Bölünüyor?

ülkeler olarak sermaye yoğun ve geniş hizmet sektörlü Batı Avrupalı ülkelere kıyasla daha fazla etkilendiği de hatırlanmalıdır (Yıldırım 2020: 632). Çin'le 17+1 Platformu ile kurumsallaşan ilişkilerde de beklentileri karşılanmayan Doğu Avrupa ülkeleri bu durumun neden olduğu hayal kırıklığının etkisi ile gelecek dönemde halen en büyük yatırım ve ticaret ortakları konumundaki AB üyesi ülkelere gelen uyarı ve eleştirileri daha fazla önemser hale gelerek Çin'le ilişkilerinde geri adımlar atabilirler (Kavalski 2019: 404). Litvanya'nın Platform'dan çekilme kararı alması Kavalski'nin öngörülerini doğrulamıştır. Karara ilişkin yapılan açıklamada Platformda yer alan diğer AB üyesi ülkeler, Litvanya tarafından Platformun Birlik üzerindeki olası bölücü etkisinin farkında olmaya ve Çin'le olan ilişkilerini tüm AB üyesi ülkeleri kapsayan 27+1 yaklaşımı ile yapılandırmaya davet edilmiştir (Euractiv 2021). Estonya da Çin'in Batılı değerlere meydan okumasını ve insan hakları ihlallerini hesaba katarak 17+1'dan çıkmayı tartışır hale gelmiştir (Gupta 2020).

AB ya da ABD ile kurulan ilişkiler kadar dayatmacı olmasa bile 17+1 Platformunun yapısı, Doğu Avrupa ülkeleri ile Çin arasında hiyerarşik bir ilişkiyi barındırmaktadır ve bölge ülkeleri Pekin'den gelen direktiflerin pasif alıcısı konumuna düşürmektedir (Hala 2018b: 85). Bu da zaten Batılı aktörlerle aralarındaki benzer bir ilişkiden rahatsızlık duyan Doğu Avrupa ülkelerini ziyadesiyle olumsuz etkilemektedir.

17+1 Platformunda yer alan ülkelerin birçoğu iki bloklu bir rekabete dayanan Soğuk Savaş yılları boyunca, Çin ile aynı blokta yer alarak benzer siyasi rejimlere sahip olmuştur. Ancak taraflar arasında son on yılda gelişen ilişkilerde, bu tarihsel ortaklığın payı neredeyse hiç yok gibidir. Bu durum Doğu Avrupa ülkelerinin pek çoğunda gözlemlenen bariz komünizm karşıtlığının doğal bir sonucudur. Bu ülkeler, komünist dönemden kalma anıt, cadde ismi gibi sembolleri ortadan kaldırmaya yönelik adımlar atmış ve komünist dönemdeki hatıraların unutulmamasını sağlamak üzere müzeler kurmuştur. Çin'in bu hatırlanmak istemeyen geçmişi yansıtan bir siyasi rejime sahip oluşu, şimdiye kadar büyük bir sorun olarak görülmemiştir. Ama Çin'le gerçekleştirilen toplantılarda, Çin tarafından ortak geçmişe ya da eski dostluğa atıf yapılmasından rahatsızlık duyulmuştur (Turcsányi ve Qiaoan 2020: 405, 407).

17+1 Platformunun hayata geçmesinin ardından Doğu Avrupa ülkeleri ile Çin arasında yaşanan en büyük gerginlik, 2019 yılında Polonya ve Macaristan'ın, Çinli telekomünikasyon şirketi Huawei'yi hedef alan casusluk iddialarında bulunması olmuştur. Bu kapsamda ülkelerde 5G teknolojisinin kurulum sürecinden şirketin dışlanması ve bu şirkete ait teknolojik ürünlerin kamu görevlilerince kullanılmaması gündeme gelmiştir (Kavalski 2019: 403). Çin son dönemde

Platformdaki AB üyesi ülkelerin Platforma ve Çin'e dair şüphelerini yok etmekte ciddi şekilde zorlanmaktadır. Bulgaristan, Romanya, Slovenya, Estonya, Letonya ve Litvanya gibi AB üyesi ülkelerin Platformun üst düzey görüşmelerine bile katılım göstermemeleri bu durumun kanıtıdır (Lau 2021).

Avrupa-Çin İlişkilerinin Değişen İklimi ve 17+1 Platformuna Birliğin Tepkisi

Çin'in küresel ekonomide artan ağırlığını küresel siyasette ne şekilde kullanacağına dair kafa karışıklıkları, Avrupa'yı Çin'le olan ilişkilerinde ihtiyatlı olmaya sevk etmiştir. Bunun neticesinde Avrupa'nın Çin'e dair bakış açısı, Çin'i tamamıyla bir stratejik ortak olarak görmekten uzaklaşmış ve Avrupa'da Çin'i bir tehdit olarak algılama eğilimi giderek artmıştır. Çin'in artan gücü karşısındaki bu yeni konumlanış, Çin liderliğinde hayat bularak işlerlik kazanan 17+1 Platformuna dair şüpheleri de beraberinde getirmiştir. Bu başlık altında Avrupa'nın Çin'e dair bakış açısında meydana gelen değişim ve Birliğin 17+1 Platformu algısı üzerinde durulmuştur.

Avrupa Birliği ve Çin: Stratejik Ortaktan Stratejik Rakibe Geçiş

Çin'in 1970'li yıllarda Soğuk Savaş'ın Batı Bloku ile ilişkilerini düzeltmek adına adımlar atması ile AB-Çin ilişkilerinin temelleri atılmıştır. Taraflar, 1975 yılında karşılıklı olarak diplomatik temaslarda bulunmuştur. Sonrasında karşılıklı fayda, eşitlik, saygı ve güven temelinde sürekli olarak gelişen ilişkiler, 2003 yılında derinleştirilerek stratejik ortaklık seviyesine taşınmıştır. Birçok alanda iş birliği yapar hale gelen taraflar arasındaki bağımlılıklar önemli derecede artmıştır. Ekonomik alanda yapılan yoğun iş birliğinin yanı sıra taraflar hassasiyetlerinin yüksek olduğu konularda bile birbirlerine taahhütlerde bulunmuştur. AB, Çin'in toprak bütünlüğüne saygılı olduğunu her fırsatta yinelerken, Çin de Avrupa bütünleşmesine olan desteğini sıklıkla belirtmiştir (Avrupa Birliği Dış İlişkiler Birimi 2013).

Geçmişte, özellikle 19. yüzyılda, Avrupalılar Çin'e gidip onun imkânlarını sömürmek üzere birbirleriyle kıyasıya bir rekabete girmiştir. Günümüzde ise Çin ve Avrupa'nın uluslararası siyasette değişen rolleri, Çin'in bu sefer Avrupa'nın imkânlarından faydalanmak üzere Avrupa'ya gelmesine olanak tanımıştır. Bu durum Kavalski (2020: 16) tarafından Çin'in tam anlamıyla bir Avrupa gücü haline gelmesi olarak ifade edilmiştir. Bugün gelinen noktada AB, Çin'in en büyük; Çin de AB'nin en büyük ikinci ticari ortağıdır ve taraflar arasındaki ticaretin günlük hacmi 1,5 milyon Avro'nun üzerindedir. İki aktör arasında giderek artan ticaret hacmine karşılık bu ticarete avantajlı olan taraf, Avrupa'nın giderek artan ticaret açığından dolayı Çin'dir (Wang vd. 2017: 2). Aynı zamanda taraflar ilişkilerini daha derin bir hale

17+1 Platformu'nun Beklenmeyen Sonuçları: Avrupa Yeniden Mi Bölünüyor?

getirmek ve karşılıklı kazançlarını maksimum kılmak üzere kapsamlı yatırım anlaşması imzalamaya yönelik müzakereler gerçekleştirilmektedir. Bu anlaşma yoluyla taraflar arasındaki yatırım ve ticari ilişkileri arttırmanın yanı sıra, bu ilişkilerin piyasa koşullarına daha uygun ve eşitlikçi bir düzlemde yürütülmesinin sağlanması da hedeflenmektedir (Avrupa Birliği Dış İlişkiler Birimi 2020).

Çin son on yıllık dönemde imza attığı dönüşümle gelişmekte olan bir ülkeden, uluslararası siyasal sistemin kilit aktörlerinden biri haline gelmiştir. Çin'in dönüşümü neticesinde sistemdeki tüm aktörler, karşı karşıya kaldıkları yeni Çin gerçeği ile uyumlu olacak şekilde, Çin ile ilişkilerini kapsamlı bir şekilde gözden geçirmek durumunda kalmıştır. AB de Çin'in sunduğu fırsat ve meydan okumaları dikkate alarak Çin'e yönelik tutumunu ve Çin'le ilişkilerindeki dengeleri yeniden hesap etmek durumunda kalmıştır. Son yıllara kadar birçok konuda iş birliği yapılan Çin, bu süreçte giderek daha fazla şüphe duyulan bir aktör haline gelmiştir. Hatta Çin, ABD'nin bu konudaki baskılarının da etkisi ile teknoloji gibi birçok konuda da rekabet edilen ve alternatif yönetim biçimleri ortaya koyan sistemik bir rakip olarak anılmaya başlamıştır (Avrupa Komisyonu 2019).

AB düzeyinde son dönemde meydana gelen Çin'e dair bu yeni kavramsallaştırmayı, dış politika konularında tarihsel olarak uyum içinde davranamayan AB üyesi ülkelerin tamamının aynı şekilde kabullenmeleri söz konusu olmamış ve bunun neticesinde de 17+1 Platformuna dair de Avrupa'da farklı sesler yükselmiştir. Çünkü Birlik üyesi ülkelerin Çin algısı birbirinden farklıdır. 2003 yılından beri resmi olarak stratejik ortaklık olarak niteleniyor olsa da AB üyesi ülkelerin tamamı Çin'i eş zamanlı olarak hem ortak (partner) hem de rakip (rival) olarak görme eğilimindedir. Bu durum Birliğin, Çin'e dair resmi tutumuna da yansımıştır. Mart 2019'da Çin, yoğun iş birliği yapılan bir aktör olmasının yanı sıra, eş zamanlı olarak sistemik bir rakip (systemic rival) olarak tanımlanmıştır (EU-China – A Strategic Outlook, 2019). Hatta bazı AB üyesi ülkelerin algıları ise duruma ya da konuya göre değişkenlik göstermiş ve bunun sonucunda hem AB'nin hem de AB üyesi ülkelerin, Çin'le ilişkileri karmaşık bir hal almıştır. 17+1 Platformunda yer alan ülkelerin, ABD'ye 5G teknolojisini Çin aracılığıyla inşa etmeme sözü vermesi ve 5G teknolojisinin inşasına ilişkin konularda Çin'i açıkça rakip olarak konumlandıkları kanıtıdır. AB'nin Çin'e karşı değişen tutumunun arkasında Çin'in dış yatırımlarının liberalizme aykırı olması ve bu kapsamda Çin devlet şirketlerinin AB pazarında giderek daha fazla pay elde etmesi, Çin'in AB ile ticaretindeki dengeleri kendi lehine çevirmek üzere yaptığı hamleler, Çin ile ABD arasındaki ticaret rekabeti, 5G teknolojisinin kuruluşu sırasında Çinli şirket Huawei'ye ilişkin tartışma ve endişeler, Çin'in başarısız insan hakları

karnesi, ekonomik ilişkilerde özellikle Avrupalı yatırımcıların Çin piyasalarına erişiminde karşılıklı olmaması, Çin'in Alman Kuka ve Finli Supercell gibi yüksek stratejik önemde ve ileri teknoloji bilgisi uygulamalarına sahip firmaları satın alması, çevresel standartlara ilişkin farklı yaklaşımlar ve Çin'in dünya siyasetindeki artan rolü ile birlikte Avrupa'nın önüne geçeceğine dair endişeler etkili olmuştur (Morozowski 2020: 44; Makkat 2019; Šteinbuka vd. 2017: 101; Song ve Pavličević 2019: 296).

Daha önceki bölümde ayrıntılı olarak ele alındığı üzere, Çin'in Avrupa'da, özellikle de kıtanın doğusunda, son yıllarda giderek artan varlığı söz konusudur. Avrupa'nın kalanının, Çin'in artan gücünü dikkate alarak, kıtanın doğusunda ortaya çıkan Çin etkisini güvenlikleştirme eğilimi bulunmaktadır (Rogelja ve Tsimonis 2020). Çin'in Birlik üyelerinin fikir ayrılıklarını derinleştirerek bölünmelerine sebep olacağı ya da Birlik ülkelerinin Çin'in otoriter siyasal sisteminden ilham alarak demokrasiden uzaklaşacaklarına dair söylemler bu güvenlikleştirme eğilimin sonuçları olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte Çin, Avrupa ile ilişkilerini ilk etapta, ticaret, yatırım, teknoloji, kalkınma gibi hesaplamalar neticesinde kıtanın gelişmiş büyük ülkeleri üzerinden geliştirdiği ve bu sayede bugün gelinen noktada Çin ile Avrupa'nın büyük ülkeleri arasında halen 17+1 ülkeleri ile girilen ilişkilerin ötesinde boyutlara erişmiş olan ilişkiler söz konusu olduğu da özellikle dikkate alınmalıdır. Ek olarak, 2018 yılından itibaren ABD'nin stratejik Çin mallarını hedef alan korumacı önlemlere başvurur hale gelmesi, Çin'i Batının diğer kanadını teşkil eden AB ile ilişkisinde daha tedbirli olmaya sevk etmiştir. ABD ile ticari ilişkilerde sorun yaşayan Çin, diğer önemli ticari ortağı AB ile ilişkisini koruma motivasyonu ile davranır hale gelmiştir (Hackler 2020: 252).

17+1 Platformu ve Avrupa Birliği

Tüm AB üyesi ülkeleri tek bir çerçeve içinde ele alan kapsayıcı bir yaklaşımın, Çin tarafından arzu edilen sonucu ortaya çıkarmadığı görülmesi, Çin'i 17+1 Platformunu geliştirerek kapsanan bölgenin kendine has dinamiklerini dikkate alan mekanizmalar ve araçlarla yoluna devam etme tercihini hayata geçirmeye sevk etmiştir. Daha önce ifade edildiği üzere AB, Soğuk Savaş sonrası dönemde 17+1 Platformunun kapsadığı bölgede önemli bir güç haline gelmiştir. Bölge ülkeleri açısından cazip bir model olarak görülen Doğu Avrupa ülkelerinin, neredeyse tamamı AB üyesi haline gelmeye çaba harcar hale gelmiştir. AB, bu bölgedeki ayrıcalıklı konumunu yani düzen belirleyici ve model alınan aktör olma avantajını korumayı istemektedir. 2014 yılında Batı Balkan ülkelerinin Birliğe katılım sürecine ivme kazandırmak üzere başlatılan Berlin Süreci, Birliğin bölgedeki konumunu koruma çabasının bir

17+1 Platformu'nun Beklenmeyen Sonuçları: Avrupa Yeniden Mi Bölünüyor?

örneğidir. AB'nin bölgenin ekonomik kalkınmasına daha fazla katkı sunmasının yanı sıra bölge ülkelerin dış politikalarının AB ile uyumlu hale gelmesinin de Berlin Süreci kapsamında belirlenen öncelikler arasında yer alması, Birliğin Çin'in bölgede artan varlığına bir cevap verme amacını taşıdığına kanıtı olarak görülebilir (Pavličević 2019: 460-461).

Batı tarafından uzun yıllardır tüm dünyaya pazarlanan liberal-demokratik ekonomik ve siyasi modelin ya da Avrupa özelinde düşünüldüğünde AB modelinin bütünleşme tarihinde birbiri ardına gelen krizlerle büyük meydan okumalarla sorgulandığı bir dönemde, Doğu Avrupa ülkeleri için alternatif ve kendi dinamiklerinden beslenen ekonomik kalkınma modeli fikri ile ön plana çıkan Çin'in bir tehdit olarak görülmesi kaçınılmazdır (Geeraerts 2019: 284; Vangeli 2018: 2). Hatta AB içinde Soğuk Savaş yılları boyunca Avrupa'nın yaşadığı bölünmüşlüğe atıfta bulunularak, 17+1 Platformu yoluyla Doğu Blokunun yeniden inşa edilmekte olduğunu ileri sürenler bile vardır (Hala, 2018b). Çin tarafından 17+1 Platformu, Doğu Avrupa'daki katılım ülkelerinin AB'ye üye olmasını kolaylaştıran ve Birliğin bölge kalkınmasına yönelik attığı adımları tamamlayan, bu adımlarla uyumlu ve AB ile Çin'i birbirine daha da yakın hale getiren bir mekanizma olarak sunulmaktadır (Kavalski 2020: 10; Pepe 2017: 7). Bu kapsamda Birlik ile Çin arasında işlemekte olan stratejik ortaklığı tamamlayan bir girişim olarak lanse edilen 17+1 Platformunun, Doğu Avrupa ülkeleriyle gelişen ilişkiler sayesinde AB ile olan bağlarını da daha kuvvetli bir hale getireceği umulmaktadır. Esasında Çin'in bu yaklaşımı, söz konusu alt bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarını ortadan kaldırmayı hedefleyen ve mevcut ekonomik durumu nedeniyle bu farkları azaltmak için yeterince kaynağa sahip olmayan AB'nin çıkarına hizmet etmektedir.

Dünya siyasetindeki rolünü ABD'ye açık bir şekilde meydan okumadan arttıran Çin, Doğu Avrupa ülkeleri ile ilişkilerini geliştirirken AB ile ve Çin'in önemli ticari ortakları konumundaki Almanya ve Fransa gibi AB'nin lider ülkeleriyle sorun yaşamadan yoluna devam etmeye özen göstermiştir. Bunu yaparken Çin, aynı zamanda 17+1 Platformunun isteyen tüm AB üyesi ülkelerin katılımına açık olduğunu da vurgulamıştır (Jing 2016: 27). AB'nin 17+1 Platformuna dair kaygılarının gün yüzüne çıkmasının ardından Çin'in kendisi hakkındaki endişeleri gidermeye yönelik adımları da söz konusu olmuştur. Üst düzey Çinli yetkili ve liderler tarafından bu girişimin AB üyesi ülkeler arasında bir bölünme oluşturmayı amaçlamadığı vurgulanmış (Pavličević 2019: 464) ve 17+1 Platformunun 2018 Sofya Toplantısında Platform kapsamında atılan adımların AB tarafından öngörülen kural, politika ve standartlara uygun olarak gerçekleşeceği ifade edilmiştir. Ek olarak, 17+1 Platformu çerçevesinde her sene düzenlenen üst düzey katılımlı toplantıya, dillendirilen şüpheleri yok

etmek adına AB'yi temsilen daimî bir gözlemcinin katılmasına müsaade edilmiştir (Karásková vd. 2020: 31). Bunlara karşın, Çin'le ihtiyatsız bir şekilde kurulacak olan çok yakın bir ilişkinin, AB üyesi ve katılım ülkelerinin giderek AB sisteminden uzaklaşmasına neden olarak Birliği zor bir duruma sürükleyebileceği de akıllara gelmeye devam etmiştir. Nitekim AB'de 17+1 Platformunun, AB üyesi ülkeleri bütünden farklı hareket etmeye sevk ederek Birlik içinde bölünmeye sebep olmasından; Çin yatırımlarına çekmek üzere AB üyesi ülkelerin çevre alanındaki yüksek standartlardan geri adımlar atmasından ve AB üyesi olmayan Batı Balkan ülkeleri gözündeki Birliğin çekiciliğini yok etmesinden endişe duyulur olmuştur (Jing 2016: 26; Godement vd. 2011). Ayrıca yatırımlar ve ticaret arasındaki sıkı bağlantıdan dolayı AB, Çin'in girişimlerinin Avrupa'da uzun yıllardır işlemekte olan ortak pazara ve geçerli olan kurallara zarar verebileceği endişesi taşımaktadır. Bu kapsamda yatırımlara ilişkin düzenlenecek ihalelerde geçerli olacak kurallara ilişkin, şeffaflık ve ayrımcılık yasağının geçerli olması noktasında, ciddi kaygılar söz konusudur (Gruebler 2020: 14).

İlişki kurulan aktörün Çin olması, 17+1 Platformunun katılımcı ülkelerin ötesinde Avrupa'nın geleceğine dair tartışmaların bir parçası olmasını beraberinde getirmiştir. AB, Çin konusunda, dış politika alanında pek çok konuda olduğu gibi bölünmüş bir görünüm sergilemiştir. Bununla birlikte AB genelinde Çin'e dair şüpheler giderek artmıştır. Batı Avrupa ülkelerinde Çin'i rakip olarak görme eğilimi bariz bir şekilde görülürken, Doğu Avrupa ülkeleri Çin'e dair bazı şüpheler taşısalar ve Çin'le ilişkilerinde giderek daha ihtiyatlı bir tutum benimser hale gelseler bile bugün gelinen noktada halen Çin'i sıkı iş birliği yapılabilecek bir ortak olarak görme eğilimine sahip olmaya devam etmiştir. Çin'e dair bakış açısındaki farklılaşma, AB kurumları ve üye devletleri Çin'e karşı dayanışma içinde hareket etmekten mevcut durumda alıkoymuştur.

SONUÇ

Özellikle son on yıllık dönemde Çin tartışmasız bir hız ve ölçekte yükselen bir güç görünümünde olmuştur. Sıklıkla Çin'in küresel ekonomi alanında artan etkinliğine odaklanan bu yükseliş, aynı zamanda Çin'in uluslararası siyasetteki ağırlığında artışı beraberinde getirmiştir. Bugün gelinen noktada Çin'in yükselen bir güç olarak uluslararası siyasette nasıl bir konumlanışa sahip olacağı ve artan gücünü uluslararası siyasal sistemde ne tür değişimlerin yaşanması adına kullanacağı büyük bir merak konusudur. Bu belirsizlik ortamı, sistemde yer alan diğer aktörlerin Çin algılarını değiştirerek, onları Çin'le ilişkilerini zorunlu olarak gözden geçirmeye sevk etmiştir. Bu tespitten hareketle, makale kapsamında da Çin'in, Doğu

17+1 Platformu'nun Beklenmeyen Sonuçları: Avrupa Yeniden Mi Bölünüyor?

Avrupa'daki ülkelerle ilişkisine kurumsal bir görünüm kazandıran 17+1 Platformu üzerinden Çin'in hem bu bölge hem de Avrupa ile ilişkilerine hâkim olan dinamikler üzerinde durulmuştur.

Çin'in henüz yapım aşamasında olan küresel bir güç olduğuna yönelik tartışma alevlendikçe Avrupa-Çin ilişkilerinde yapısal değişimler meydana gelmiştir. Çin'in uluslararası siyasetteki yükselişine dair ortak şüphelerine karşın, Avrupalılar bu süreci anlamlandırma ve verilen anlama göre Çin karşısında ortak bir tutum geliştirme açısından şimdiye kadar zayıf bir performans sergilemiştir. AB'nin genel tutumunu belirlemekte de ağırlıklı bir role sahip olan Batı Avrupa'da Çin'i rakip ya da tehdit olarak görme eğilimi giderek daha baskın hale gelirken, 17+1 Platformuna katılarak Çin'le ilişkilerini derinleştiren Doğu Avrupa ülkelerinin güçlü bir ekonomik fayda motivasyonu ile hareket etme eğilimi ön planda olmuştur.

17+1 Platformu, hiçbir sorun barındırmayan bir iş birliği çerçevesi olarak görülmemelidir. Platformun kurulmasının ardından Çin'den beklenen yatırımların gelmemesi ve Çin'le olan ticarete verilen açıklar, Doğu Avrupa ülkeleri açısından çalışmada yer verilen kavramsal çerçeve temelinde ifade ederse beklenmeyen sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Kısa vadede de belirgin bir şekilde gözlemlenen ve hayal kırıklığı unsuru olarak endişe yaratan bu beklenmeyen sonuçlar, Doğu Avrupa ülkelerini Çin'le ilişkilerini daha ileri noktalara taşıma noktasında tereddütle hareket etmeye ve hatta bazılarını bu yapının dışına çıkmaya sevk etmiştir. Günümüzde Çin, bölgede etkinliğini arttırmakta ve Platformu bir kazan-kazan ilişkisi olarak sunmakta bir hayli zorlanmaktadır. Başka bir ifadeyle, 17+1 Platformunun kısa vadede ortaya çıkardığı beklenmeyen sonuçlar, Avrupa'nın yeniden bölünmesini en azından kısa vadede tasavvur edilemez hale getirmiştir. Doğu Avrupa'da artan Çin etkisi, bölgede AB'nin özellikle Soğuk Savaş sonrasında elde ettiği güç açısından ilk etapta bir meydan okuma olarak hissedilse bile, mevcut durumda Doğu Avrupa ülkelerinin AB'nin yerine Çin'i koymaları söz konusu olmamıştır. Ancak gelecek dönemde Çin'in Doğu Avrupa'da yalnızca ekonomik gibi görülen adımlarının, yatırım ve ticaret gibi konularda Çin'e olan bağımlılıkların artmasıyla siyasi etki ve güç olarak geri dönüşünün olması halinde, AB ile Çin arasındaki ilişkiler ne kadar yeni alanlara yayılsa ve derinleşse bile giderek daha fazla sorun barındırır bir hal alacaktır. Dolayısıyla gelecek süreçte 17+1 Platformu da dâhil olmak üzere Avrupa'da Çin tarafından atılan tüm adımlara dair endişe ya da sorgulamaların artması muhtemel görünmektedir.

KAYNAKÇA

- Avrupa Birliği Dış İlişkiler Birimi. (2013). EU-China 2020 Strategic Agenda for Cooperation. https://eeas.europa.eu/archives/docs/china/docs/eu-china_2020_strategic_agenda_en.pdf (Erişim: 08.04.2021).
- . (2020). EU-China Relations Factsheet. https://eeas.europa.eu/topics/external-investment-plan/34728/eu-china-relations-factsheet_en (Erişim: 16.03.2021).
- Avrupa Komisyonu. (2019). EU-China – A Strategic Outlook. <https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-eu-china-a-strategic-outlook.pdf> (Erişim: 16.03.2021).
- Benner, T. ve J. Weidenfeld. (2018). Europe, don't let China divide and conquer. *Politico*. <https://www.politico.eu/article/europe-china-divide-and-conquer/> Erişim: 22.06.2021).
- Berkofsky, A. (2019). China and the EU: “Strategic Partners” No More, Institute for Security and Development Policy Issue Brief.
- Brattberg, E., Le Corre, P. (2020). The EU and China in 2020: More Competition Ahead. Carnegie Endowment for International Peace. <https://carnegieendowment.org/2020/02/19/eu-and-china-in-2020-more-competition-ahead-pub-81096> (Erişim: 22.05.2021).
- Brînză, A. (2021, 10 Şubat). How China's 17+1 Became a Zombie Mechanism. <https://thediplomat.com/2021/02/how-chinas-171-became-a-zombie-mechanism/> (Erişim: 29.08.2021).
- Budeanu, A. I. (2018). 16+1 in China-EU Relations: A Vehicle for a Sustainable Connectivity Platform, *China-CEE Institute Working Paper*.
- Burlyuk, O., Noutcheva, G. (2020). *Unintended Consequences of EU External Action*, Routledge.
- Cortell, A. P. ve S. Peterson. (2001). Limiting the Unintended Consequences of Institutional Change. *Comparative Political Studies*, 34(7), 768-799.
- Dünya Bankası. (2019). China: Country Profile. <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/CHN/Year/LTST/TradeFlow/EXPIPI> (Erişim: 29.08.2021).
- Euractiv. (2021, Mayıs 24). Lithuania quits 'divisive' China 17+1 group. <https://www.euractiv.com/section/china/news/lithuania-quits-divisive-china-171-group/> (Erişim: 29.08.2021).
- Geeraerts, G. (2019). The EU-China Partnership: Balancing between Divergence and Convergence. *Asia Europe Journal*, 17, 281-294.
- Gillingham, J. (2003). *European Integration 1950-2003: Superstate or New Market Economy*, Cambridge University Press.
- Giusti, S. (2013). China: An Emerging Stakeholder in Eastern Europe, *ISPI Analysis*, 53.
- Godement, F., Parello-Plesner, J. ve Richard, A. (2011) The Scramble for Europe. European Council on Foreign Relations Policy Brief.
- Gruebler, J. (2020). The People's Republic of China Connecting Europe?, *ADBI Working Paper*, 1178.

- Gupta, P. (2020, Eylül 18). The “17+1” initiative: Is China losing its charm in Central and Eastern Europe?. <https://www.orfonline.org/expert-speak/17-plus-1-initiative-china-losing-charm-central-eastern-europe/> (Erişim: 30.08.2021).
- Hackler, M. (2020). Rapprochement amid Readjustment: How China Sees Issues and Trends in its Changing Relationship with the EU, *Asia Europe Journal*, 18, 251-258.
- Hala, M. (2018a). Europe's new 'Eastern bloc. *Politico*. <https://www.politico.eu/article/europes-new-eastern-bloc-china-economy-model-belt-road-initiative/> (Erişim: 15.05.2021).
- . (2018b). Forging a New “Eastern Bloc”, *Journal of Democracy*, 29(2), 83-89.
- Heusgen, C. (2020, Ekim 6). Statement by Ambassador Christoph Heusgen on behalf of 39 Countries in the Third Committee General Debate. <https://web.archive.org/web/20201008061047/https://new-york-un.diplo.de/un-en/news-corner/201006-heusgen-china/2402648> (Erişim: 30.08.2021).
- Jaklič, A., Svetličič, M. (2019). China and Central and Eastern European Countries within ‘16+1’: Group or Bilateral Relations?, *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 7(2), 83-100.
- Jing, L. (2016). The Transition of EU's Attitude Towards “16+1”. Afterthoughts: Riga 2016 International Forum of China and Central and Eastern European Countries, *Latvian Institute of International Affairs*.
- Kaczmarek, M., Jakóbski, J. (2015). China on Central-Eastern Europe: ‘16+1’ as Seen from Beijing, *OSW Commentary*, 166.
- Karapın, R., Feldman, L. (2016). Editor's Note: Unintended Consequences, *Polity*, 48(4), 441-444.
- Karásková, I. vd. (2020). Empty Shell No More: China's Growing Footprint in Central and Eastern Europe, *Choice Policy Paper*.
- Kavalski, E. (2019). China in Central and Eastern Europe: the unintended effects of identity narratives, *Asia-Europe Journal*, 17, 403-419.
- . (2020). The Unexpected Consequences of China's Cooperation with Central and Eastern Europe, *International Studies*, 57(1), 1-19.
- Khaze, N. M., Wang, X. (2021). Is China's rising influence in the Western Balkans a threat to European integration?, *Journal of Contemporary European Studies*, 29(2), 1-17.
- Kowalski, B. (2020). Central and Eastern Europe, China's Core Interests, and the Limits of Relational Politics: Lessons from the Czech Republic in the 2010s, *East European Politics and Societies and Cultures*, 20(10), 1-24.
- Kuzemko, C. (2014). Ideas, power and change: Explaining EU–Russia energy relations, *Journal of European Public Policy*, 21(1), 58-75.
- Lau, S. (2021, Şubat 9). China's Eastern Europe strategy gets the cold shoulder. <https://www.politico.eu/article/china-xi-jinping-eastern-europe-trade-agriculture-strategy-gets-the-cold-shoulder/> (Erişim: 30.08.2021).
- Lubina, M. (2019). Three boards: security, economy and the new unknown: The complicated relationship between China and Central and Eastern Europe, *Nowa Polityka Wschodnia*, 4(23), 61-81.

- Makkat, D. (2019). China in Europe: Intra-EU Factionalism and its Impacts on Chinese Presence in Europe, Chennai Center for China Studies Issue Map. <https://www.c3sindia.org/business-economics/china-in-europe-intra-eu-factionalism-and-its-impacts-on-chinese-presence-in-europe-by-devika-makkat/> (Erişim: 13.03.2021).
- Morozowski, T. (2020). Don't Make a Rival Out of the Dragon: Rethinking the EU-China Policy, *The Copernicus Journal of Political Studies*, 1, 41-62.
- Naughton, B. (1993). Deng Xiaoping: The Economist, *The China Quarterly*, 135, 491-514.
- Pavličević, D. (2019). Structural power and the China-EU-Western Balkans triangular relations, *Asia Europe Journal*, 17, 453-468.
- Peneva, T. (2020). China's Silk Road to Europe – Strategies and Investment, *Economic Studies*, 29(3), 29-60.
- Pepe, J. M. (2017). China's Inroads into Central, Eastern, and South Eastern Europe: Implications for Germany and the EU, *SSOAR Working Paper*, 3.
- Pierson, P. (2004). *Politics in Time*, Princeton University Press.
- Richet, X. (2019). The Chinese presence on the periphery of Europe. The "17 + 1 Format": The Trojan horse of China?, *Global Economic Observer*, 7(1), 152-167.
- Rogelja, I., Tsimonis, K. (2020). Narrating the China Threat: Securitising Chinese Economic Presence in Europe, *The Chinese Journal of International Politics*, 13(1), 103-133.
- Sangiovanni, M. E. (2006). Introduction: The 1992 Project: Supranational vs Intergovernmentalist Bargaining, Mette Eilstrup Sangiovanni (Der.), *Debates on European Integration* içinde (181-202), Palgrave Macmillan.
- Song, L., Pavličević, D. (2019). China's Multilayered Multilateralism: A Case Study of China and Central and Eastern Europe Cooperation Framework, *Chinese Political Science Review*, 4, 277-302.
- Song, W., Song, L. (2020). Assessing China's '16+1 Cooperation' with Central and Eastern Europe: A Public Good Perspective, Francisco B. S. José Leandro ve Paulo Afonso B. Duarte (Der.), *The Belt and Road Initiative: An Old Archetype of a New Development Model* içinde (411-432), Londra: Palgrave Macmillan.
- Šteinbuka, I., Muravska, T. ve Kuznieks, A. (2017). Cooperation Formats of China and Europe: Synergies and Divergences, *Baltic Journal of European Studies*, 7(1), 97-117.
- Szczudlik, J. (2015). Coming out of the shadows: The Polish perspective on China–Central and Eastern Europe relations, *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs*, 24(3), 49–59.
- Szunomár, Á. (2018). One Belt, One Road: Connecting China with Central and Eastern Europe?, Y. Cheng, L. Sung ve L. Huang (Der.), *The Belt & Road Initiative in the Global Arena* içinde (71-85), Londra: Palgrave Macmillan.
- Turcsányi, R. (2020). China and the Frustrated Region: Central and Eastern Europe's Repeating Troubles with Great Powers, *China Report*, 56(1), 60-77.
- Turcsányi, R., Qiaoan, R. (2020). Friends or foes? How diverging views of communist past undermine the China-CEE '16+1 platform', *Asia Europe Journal*, 18, 397-412.

17+1 Platformu'nun Beklenmeyen Sonuçları: Avrupa Yeniden Mi Bölünüyor?

- Vangeli, A. (2018). 16+1 and the re-emergence of the China Threat Theory in Europe, *China-CEE Institute Working Paper*, 19.
- Wang, X., Ruet, J. ve Richet, X. (2017). One Belt One Road and the reconfiguration of China-EU relations, *CEPN Paper*, 4.
- Yıldırım, N. E. (2020). Kuşak ve Yol Girişiminin Finansmanı: Çin'in Borç Tuzağı Mı?, *Alternatif Politika*, 12(3), 621-643.